

BALDUIN SARIA (1893—1974)

V visoki starosti je preminil sredi poletja profesor Balduin Saria, čigar delo je bilo v veliki meri posvečeno proučevanju starin na jugoslovanskem ozemlju. Posebej temeljito je poznal celotno problematiko antike v Sloveniji in, ker se je zavedal, česa na tem področju raziskovanja pogrešamo in potrebujemo, je pripravljal oris zgodovine starega veka za vzhodno-alpski prostor. Vojna in osebne odločitve v zvezi z njo so mu izdajo tega dela preprečile.

Rodil se je v Ptuj 5. junija 1893 nemški meščanski družini, maturiral tam 1912, doktoriral na Dunaju 1921 s temo *Zur Entwicklung des Mitrischen Kultbildes in den Donauländern* (glej izvlečke v revijah *Starinar*³ 2 [1923] 33 ss ter *Mitteilungen d. Vereins klassischer Philologen* 4 [1927] 53 ss). Bil je najprej knjižničar v Arheološko-epigrafskem seminarju Filozofske fakultete na Dunaju, od 1922 do 1926 sprva asistent, nato docent na oddelku za zgodovino starega veka na Filozofski fakulteti v Beogradu, hkrati pa delal tam v Narodnem muzeju. Od leta 1926 do 1937 je bil na Univerzi v Ljubljani izredni, od 1937 do 1942 redni profesor za zgodovino starega veka. Umrl je v Gradcu dne 3. junija 1974.

Izšolal se je bil na dunajski Univerzi, katere sloves za humanistično-antikvarne stroke se je tedaj razlegal še po vsem svetu. Tradicija dunajske šole, njena znanstvena usmerjenost tudi na vzhod in skrb avstrijske Akademije za starine na Balkanu so ga 1922 pripeljale v Beograd k profesorju Vuliću, kar ga je avtomatično vključilo v proučevanje starin po Srbiji in Makedoniji (*Viminacium*, Skopje, *Stobi*, srbska srednjeveška numizmatika). Tako si je pridobil temeljito osnovo za poznavanje historične topografije teh predelov. Univerza v Ljubljani ga je 1926 povabila za izrednega profesorja zgodovine starega veka. Ponudbo je sprejel in do 1942 nepretrgoma sodeloval pri vzgoji naših zgodovinarjev in klasičnih filologov (ki so tedaj še povezovali filološki študij s študijem zgodovine starega veka in antične arheologije). Za slušatelje, ki so pokazali več zanimanja za arheologijo, je uspel osnovati šolska izkopavanja, o čemer je tekoče poročal; prim. predvsem poročili o izkopavanjih trdnjave Velike Malence nad izlivom Krke (*Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* 10 [1929] 11 ter 11 [1930] 5), o nevioudskem vodovodu (*ib.* 12 [1931] 50 ter *Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva* NS 18—21 [1937—41] 249 ss) ter globalna pregleda teh del v reviji *Jugoslovanski istoriski časopis* 1 (1935) 744 ter 4 (1938) 192.

Delo samo in njegova strokovna usmerjenost sta ga nujno vodila k podrobnejši analizi vojaške zgodovine vzhodno-alpskega prostora, ki jo je v temeljiti študiji objavil v jubilejnem zvezku *Glasnika Muzejskega društva za Slovenijo* (20 [1939] 115 ss).

Terensko in pedagoško delo sta ga vrhu tega navajala k proučevanju arheološke topografije Slovenije, kar je dobro sovpadalo z načrti Mednarodne zveze akademij, v kateri

sta bili vključeni tudi Srbska in Jugoslovanska, namreč pripraviti natančno arheološko topografijo Jugoslavije. Za Slovenijo je bil kot delavec izbran Saria, za kontinentalno Hrvaško Klemenc, za Makedonijo (tedaj Južno Srbijo) Vulić. V treh letih jim je uspelo izdati pet zvezkov. Slovenija je zaradi Sarijeve temeljitosti in požrtvovalnosti dobila odlično topografijo Poetovione in njenega upravnega prostora (Archäologische Karte von Jugoslawien: *Blatt Ptuj* 1936 ter *Blatt Rogatec* 1939). Vojna je to akcijo prekinila; iz nekaterih njegovih kasnejših študij pa se vidi, da je bil ogromno gradiva že nabral in da bi nedvomno sčasoma predložil topografijo Slovenije v celoti, ko se mu ne bi življenjska pot zasukala drugače. To ogromno in vestno ter kompetentno opravljeno delo pa ni bilo edino, ki se ga je v desetletju pred 2. svetovno vojno lotil in opravil.

V sklopu iste Mednarodne unije akademij je prevzel tudi nalogo, dopolniti pregled nad epigrafskim gradivom v Sloveniji z ozirom na *Corpus inscriptionum Latinarum*, ki je bil zaključen okrog 1900 (zadnji suplement nosi tiskarsko letnico 1902). V prvem zvezku dela *Antike Inschriften aus Jugoslawien* (1938), ki je izšel, je objavil in predložil v dovršeni obliki s fotografijami vse po letu 1900 na Slovenskem najdene epigrafske spomenike, vrhu tega pa tudi mnogo tistih, ki so bili v Korpusu objavljeni netočno. Dodal je vrsto spomenikov, ki so bili iz kakega posebnega razloga vredni, da se ponovno objavijo (npr. zaradi pomembnega reliefa ali kake posebnosti v tekstu). V zvezek je vključen tudi zahodni del Hrvaške z manjšim številom spomenikov (varaždinsko področje, Zagorje, *Siscia, Anduonia* itd.), ki ga je obdelal V. Hoffiller. Delo je visoko dvignilo ugled znanstvene publicistike v Jugoslaviji ter ne manjka v knjižnici nobenega resnega inštituta. Ker je bila vojna vihra uničila dobršen del zalog naklade, so ga na Holandskem leta 1969 ponatisnili.

V dolgi vrsti analitičnih in študijskih doprinosov epigrafsko-historičnega značaja, ki jih je objavjal v Jugoslaviji in na tujem, se je loteval prvenstveno vprašanj, s katerimi je bil tekoče soočen pri predavanjih in pri zgoraj omenjenih delih. Kot je tudi nazorno razvidno iz bibliografije (glej predvsem *Südost-Forschungen* 22 [1963] 456—476), je publicistično deloval še v etnografiji, slovstveni zgodovini rojstnih področij, numizmatiki in ljudski prosveti. Na tem mestu naj omenim zgolj tista dela, ki menim, da so zanj značilna, ki imajo trajen pomen in tista, ki nakazujejo njegov interesni horizont.

- Ceramae-Deuriopos, *Mitteilungen d. Vereins klassischer Philologen* 2 (1925) 34 ss
 Vor- und frühgeschichtliche Forschung in Südslawien, *Bericht d. Römisch-Germanischen Kommission* 16 (1926) 86—118
 Bathinus flumen, *Šišičev zbornik* (1929) 137 ss (prim. tudi *Klio* 23 [1929] 92 ss ter 26 [1933] 279 ss)
 Zur Geschichte des Kaisers Regalianus, *Klio* 30 (1937) 252 ss
 Pozorište u Stobima, *Godišnjak muzeja Južne Srbije* 1 (1937) 1—68 (prim. tudi *Archäologischer Anzeiger* 1938, 81—148)
 Der spätantike Limes im westlichen Jugoslawien, *Studi Bizantini e neoellenici* 5 (1938) 308 ss
 Die Inschriften des Theaters von Stobi, *JOeAI* 32 (1940) Bb. 5—34
 Noricum und Pannonien (ein Forschungsbericht), *Historia* 1 (1950) 436—486
 Der römische Gutshof von Winden am See (Burgenländische Forschungen 13, 1951)
 Die geographischen Kenntnisse der Griechen und Römer vom Ostalpengebiet, *Ostdeutsche Wissenschaft* 4 (1958) 89 ss
 Der römische Herrnsitz bei Parndorf und seine Deutung, *Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland* 35 (1966) 252 ss
 Die antike Stadt in Südosteuropa, *Südosteuropa-Jahrbuch* 8 (1968) 11 ss

Posebej naj podčrtam izborno napisane leksikalnoanalitične preglede za *Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, ki bodo svet še dolgo seznanjali s stanjem starorimskih študij za *Nauportus*, *Neviodunum*, Okro, *Poetovio*, *Stobi*, *Ulpianum*, *Viminacium* (poleg dolge vrste krajših voces ter orisov za provinci *Praevalitana* in *Dalmatia* v kasni antiki). Sodeloval je tudi pri vrsti leksikonov (npr. *Narodna enciklopedija SHS*, *Leksikon Minerva* [Zagreb 1936], *Lexikon der alten Welt*).

Kot pedagog je bil temeljit in zahteven; s študenti je delal razmeroma intenzivno, predvsem tudi strogo. Rad jih je vodil na krajše izlete, kjer jih je uvajal v terensko-topografske probleme.

Smatral se je za Nemca in se je idejno priključil nacionalnemu socializmu. Leta 1942 je v Ljubljani, ki je bila pod italijansko okupacijo, optiral za izselitev v *Reich*, kar mu je bilo odobreno. Delal je do poslednjega in se do poslednjega živo zanimal za delo in napredek stroke v svoji nekdanji krušni domovini.

Jaroslav Šašel